

Сидорчук Анатолій Андрійович,
доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
кандидат економічних наук, доцент

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

Розвиток соціального страхування у будь-якій країні – це створення та функціонування страхових колективних фондів, діяльність яких охоплює зайняте у суспільному виробництві населення так і з певних причин, незайняте населення. Формування і використання коштів таких фондів є прерогативою держави, що чітко нею регламентується та пов'язано з розподілом і перерозподілом вартості в економіці.

Такі процеси обов'язково супроводжуються рухом грошових коштів, які набувають форми фінансових ресурсів [1, с.10; 2, с.10; 3, с.75]. Тому джерелом їхнього утворення для всіх суб'єктів фінансових відносин (у тому числі держави) є валовий внутрішній продукт. Саме його величина визначає можливість задоволення суспільних потреб, у тому числі держави – на соціальний захист населення. Наявні теоретичні доробки свідчать про однаковість підходів до з'ясування суті фінансових ресурсів держави, тобто вчені здебільшого розглядають фінансові ресурси держави як грошові фонди, що утворюються у процесі розподілу, перерозподілу і використання ВВП. Вони є матеріальним втіленням фінансових відносин у суспільстві.

Як стверджував С. І. Юрій, фінансові ресурси держави характеризуються такими рисами:

- а) до них належать ресурси всіх галузей економіки;
- б) у розпорядженні держави є ресурси бюджетної системи, різних видів централізованих і децентралізованих фондів та фінансових інституцій;
- в) склад фінансових ресурсів охоплює прибуток, відрахування до державних централізованих фондів цільового призначення, доходи від зовнішньоекономічної діяльності (перша частина); прямі і непрямі податки з

населення, місцеві податки та збори (друга частина); відрахування, що входять до собівартості продукції (третя частина).

Як сукупність доходів і нагромаджень, що перебувають у розпорядженні держави та спрямовуються на задоволення суспільних потреб, фінансові ресурси розглядають Н. П. Злепко і С. П. Крамарчук [4, с. 7]. Рух грошових потоків є визначальною властивістю фінансів, що приводить до формування та використання фінансових ресурсів, як вважає В. М. Опарін [2, с. 8]. Проте він подає визначення ресурсів лише на мікрорівні, не поширюючи це поняття на державу як суб'єкта фінансових відносин у суспільстві.

До основних елементів формування фінансових ресурсів, що перебувають у розпорядженні держави, як стверджують названі вище науковці, належать: податки, обов'язкові збори і внески юридичних та фізичних осіб до бюджетів і державних цільових фондів; частина прибутку підприємств державної форми власності; доходи від приватизації державного майна; доходи від зовнішньоекономічної діяльності; внутрішні й зовнішні позики та ін.

Згрупувавши погляди вище зазначених науковців, на рис. 1 представимо структуру фінансових ресурсів держави.

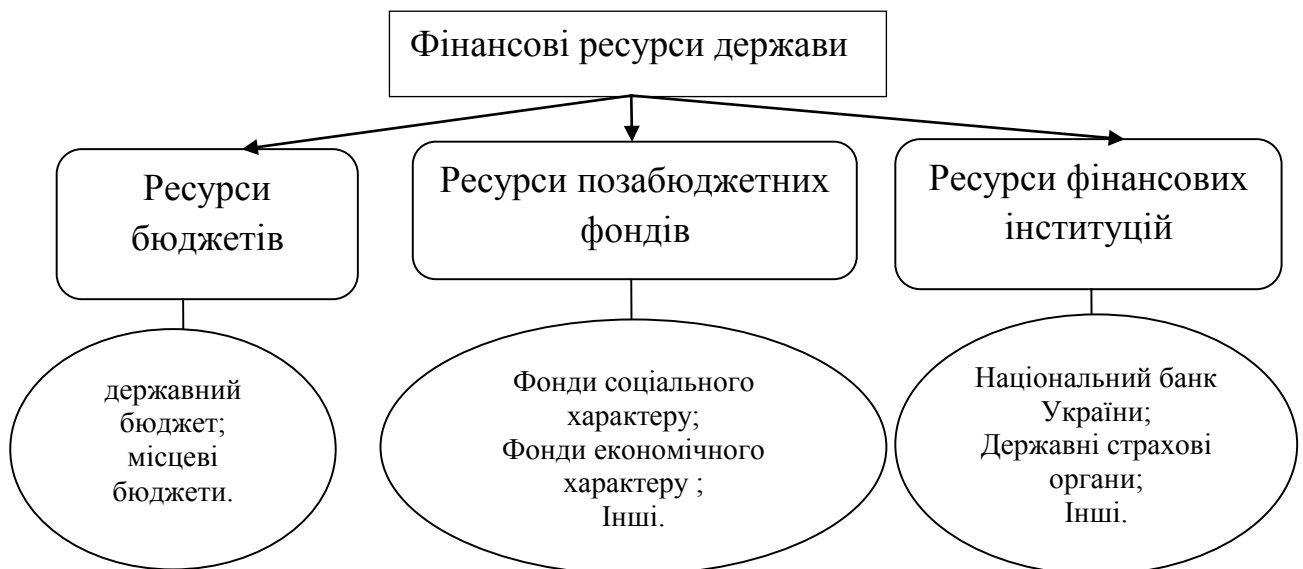


Рис. 1. Склад фінансових ресурсів держави ¹

¹ Складено автором на основі джерел [1, с. 147; 2, с. 8; 4, с. 7; 5, с. 117; 6, с. 53].

Формування фінансових ресурсів соціального страхування має певну особливість, яка полягає у тому, що воно здійснюється шляхом використання такого інструменту, як внески (відрахування). Що стосується суті такого виду обов'язкового платежу, то слід вказати, що його головною особливістю визначено насамперед цільове призначення. Інакше кажучи, ці внески надходять у спеціально визначені і створені для цього фонди, їх використовувати не за призначенням не дозволяється, а змінити цільове призначення можна тільки у законодавчому порядку. Відрахування й внески доцільно розглядати як своєрідні цільові податки [6, с. 137].

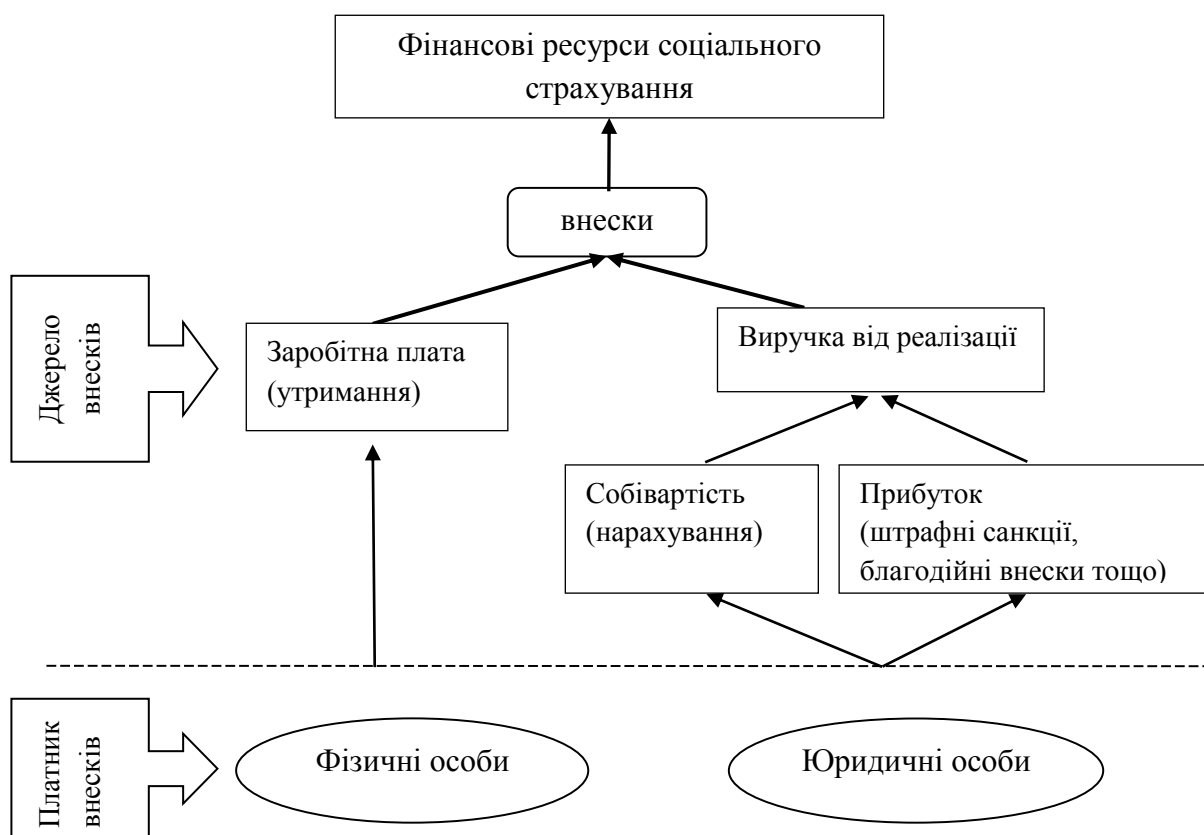


Рис. 2. Джерела, платники страхових внесків та формування фінансових ресурсів соціального страхування ¹

¹ Складено автором на основі джерел [5, с. 125; 6, с. 54].

Джерелом сплати внесків на соціальне страхування стають різні форми доходу: заробітна плата для найманих осіб (з якої ці внески утримуються) та виручка від реалізації продукції юридичних осіб (на яку внески нараховуються), зокрема така її частина, як собівартість (рис. 2).

Таким чином ми бачимо, що формування фінансових ресурсів соціального страхування відбувається на стадії перерозподілу ВВП шляхом оподаткування фізичних і юридичних осіб таким видом обов'язкових платежів, як внески (або відрахування); використання таких ресурсів відбувається на стадії вторинного розподілу ВВП шляхом здійснення виплат різних видів соціальної допомоги, пенсії тощо фізичним особам, які їх потребують.

Список літератури:

1) Фінанси: підруч. / [С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко та ін.] ; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К. : Знання, 2008. – 611 с.

2) Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посіб. / В. М. Опарін. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.

3) Чехутова В. С. Финансовые ресурсы социального обеспечения / В. С. Чехутова, Т. В. Митькина. – М. : Финансы и статистика, 1986. – 111 с.

4) Злепко Н. П. Фінанси : курс лекцій / Н. П. Злепко, С. П. Крамарчук. – Тернопіль : ТНЕУ, 2007. – 114 с.

5) Общая теория финансов: Учебник / [Л. А. Дробозина, Ю. Н. Константинова, Л. П. Окунева и др.] ; под ред. Л. А. Дробозиной. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995. – 256 с.

6) Фінанси : вишкіл студії : навч. посіб. / [С. І. Юрій, Й. М. Бескид, М. М. Тріпак та ін.] ; за ред. д.е.н., проф. Юрія С. І. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 357 с.